

VRTEC

Časopis s podobami za slovensko
mladino

Uredil

Anton Kržič

Dvainštirideseti tečaj

V Ljubljani, 1912

Založilo društvo „Pripravniški dom“

Natisnila Katoliška tiskarna

VII 28137 3 f

Pridržujejo se vse pravice do sestavkov, priobčenih v „Vrtcu“.

KAZALO.

Pesmi.

Stran

Stran

Domovinska ljubezen	1
Naš Tonček	7
Prosinec: Voščilo. — Kolednica	15
Ob novem letu	15
Zimska nada	17
Dijak	17
Virček	20
Svečan: Na svečnico. — Pismo materi. — Na pepelnico	27
Bela roža	30
V spoznanju	33
Sušec: Na cvetno soboto	47
Le upaj!	33
Na cvetno nedeljo	47
Tvoja skrivnost	49
Detetu	56
V radosti	61
Mali traven: Veliki četrtek. — Velika noč. — Sveti Jurij. — Pomladno hre- penenje	62
Prvemu metulju	65
Veliki traven: Majnikova želja. — Kaj naj vam zapojem	86
Pesem o treh rožicah	89
Kako je zdaj pri nas?	185
Zimska	185

Deklamovanke:

1. Kaznovani orel. — 2. Kraljevič Marko in mati	102
3. Mrtvo dete	112
4. Naš ded	135
5. Ribič Blaže	149
6. Vrbe	150
7. Dedek	166
8. Dar sv. Nikolaja	192
Rožnik: Ob procesiji. — Kresna. — Kresnica	103

Zjutraj	105
Ej, da sem jaz mlad	113
Poletje: Kmetič in solnce. — V poletni noči. — Počitnice	118
Pesem o klasu. — Ne bom več klepal kose. — Ob jagodah. — Svatba	119
Meglica	121
Dedov dobiček	121
Nedolžna pesem	137
Kimavec: Starčkova. — Zadovoljnost	149
Kmetova	153
V jeseni	153
Naša Anči	163
A v človeku	163
Vinotok: Viničarjeva pesem. — Jesenska	167
Tam na griču	169
Jesenska pesem	169

Povesti, pripovedke, popisi, prilike in basni.

Ob Nilu	2, 18, 34,	50
Moja rojstna vas in požar		4
Prijazne znanke		
Mati 11, 22, 41, 53, 66, 90, 106, 122, 138,		154
Zimska povestica	28,	36
Dvema, ki sem ju ljubil		45
Pred veliko nočjo		58
Moja prva šolska doba:		
1. Nekaj dni pred prvim šolskim letom		71
2. Kako me je vpisoval Pepček		94
3. Prvi dan v šoli		109
4. Prvi teden v učilnici		126
Večer prve pomladi		75
Osramočen napuh (Basen)		87
Lisica in lisiček		98
Marija, mati ubogih (Slika iz življenja)		101
Krivoprisežnik	114,	131
Turki v Štengah		132

	Stran
Mošnjiček	142
Kako je prekanil moj dedek rokovnjače	147
Pripovedka o zagorskih zvonovih	155
Zgodba o pobratimiji	164
Dvajsetica	165
Mačeha	170
Lov na jazbeca	175
Na božji poti	179
Drug za drugim	186
Tepežni dan	194
Njena sreča	197

Dramatičen prizor.

Sirota	82
------------------	----

Koristni nauki.

Pisma našim malim	31, 63, 87, 135,	150
Modrost v pregovorih, domačih in tujih:		
Česen		15
Čist		16
Čistost. — Človek		33
Človek	48,	64
Čoln. — Čreda		88
Črepinja. — Črešnje		104
Črevelj	120,	136
Črevljar		136
Črn. — Črnilo. — Črv		152
Čudo. — Dan		167

Zabavne in kratkočasne reči.

	Stran
Naloge	16, 48, 88,
Šaljiva vprašanja	16, 48, 88, 120, 152,
Rebusa	120,

Novi listi in knjige.

Knjige družbe sv. Mohorja	184
Marija, Kraljica src. Nauk blaženega Grinjona Montforškega o pravi po- božnosti do Matere božje	184
Gangl E. Zbrani spisi za mladino. 2. zv. Pripovedne pesmi	184
Petra Bohinjca izbrani spisi. 1. zv.	199

Slike.

Srne pozimi	9
Most čez Nil pri Kahiri	19
Sfinga pri piramidah	21
Petero čutov	40
Naš pisatelj — roman	53
Poslušen učenček (psiček)	57
Novodobne sanje	73
Pridni vrtnarčki	81
Varna in prijetna ujkalnica	97
Podjetni starček	113
Živa kopriva	129
Prvič v šoli	141
Nazorni nauk (mlade mačke)	161
Jazbec	176
Sneg orjejo	193

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino
 □ s prilogo „ANGELČEK“ □

Štev. 1.

V Ljubljani, dne 1. januarja 1912.

Leto 42.

Domovinska ljubezen.

Kako si mila, domovina,
 kot biser drag se mi blestiš:
 Krasi te travnik in planina,
 krasi te vse, kar ti gojiš.

Kot pasi zlati tvoje reke
 čarobno te preplavljajo;
 pred hišo lipa, v gozdu smreke
 veselo te proslavljajo.

Kot svilne niti so potoki,
 studenci so kot biser čist;
 slavé snežniki te visoki,
 slavi te slednje cvetke list.

Nogé ti pere širo morje,
 Triglav poživlja ti srcé,
 koroško, štajersko obzorje
 kot krona ti je vrh glavé.

Glej, solnce ti megle razganja
 in luna jasni ti noči,
 še zvezda zvezdi se priklanja,
 da tvoja slava bolj žari.

In sapic dihi te prijazni
 tajinstveno prevejajo
 od vseh strani pa vriski glasni
 pozdrave ti odmevajo.

Moj narod to domovje svoje,
 kot otrok mater, ljubi te:
 Zaté žrtvuje trude, znoje,
 zaté živi, zaté umre!

Vekoslav. B.

Ob Nilu.

(Piše F. K. Gregorec.)

olikokrat slišite, ljubi otroci, v šoli o Egiptu in o reki Nil, ki napaja to čudovito deželo! Ljubka zgodba o egiptovskem Jožefu, o Mojzesovem rojstvu in o njegovi rešitvi, o njegovem poslanstvu, da izpelje izvoljeno izraelsko ljudstvo iz sužnosti Faraonov — vse to je v zvezi z Egiptom in Nilom. Naposled nas pa spominja še rešitev božjega Deteta iz roke Herodove in beg svete Družine iz Betlehema v Egipt na to deželo, ki je torej kakor Palestina posvečena po Jezusovi pričujočnosti.

Še dandanašnji čuva starodavno zvesto poročilo dvoje krajev, kjer je bivalo božje Dete v svojem pregnanstvu pred krutim Herodom. Prvo je kake dve uri od Kahire, v kraju, ki se imenuje Matarieh. Ondi — pravi poročilo — je počivala sveta Družina na svojem begu pod drevesom, ki se kaže še sedaj. Blizu drevesa pa je neusahljiv studenec, ki je po sporočilu jel izvirati, ko je ondi počivala sveta Družina, da si je mogla pogasiti vročo žejo. Pili smo tudi mi iz studenca, ki izvira globoko v vodnjaku. Res da ni voda, kot so naši gorski vrelci; vendar ena najboljših je le, kar smo jih pili v Egiptu. Drevo, ki je dalo blagodejno senco sveti Družini, se imenuje še sedaj Marijino drevo. To je divja smokva, ki pa seveda ni več prav tista, pod katero je počivala sveta Družina, pač pa prava njena potomka. Kadar se namreč jame drevo sušiti, tedaj vzamejo od njega živo mladiko in jo vsade ob starem drevesu. Drevo, ki je zdaj že popolno onemoglo in skoro docela suho, je bilo vsajeno l. 1762. Toda poskrbljeno je že za prihodnost. Leta 1909. so namreč vsadili od stare matere novo mladiko, ki je bila ob našem obisku 27. septembra l. 1910. že prav čvrsta krasotica. Nakupili smo si tukaj podobice z lesom tega Marijinega drevesa.

Naselili so se v tem spominskem kraju francoski jezuitje, ki so poleg starejše kapelice, s prelepo sliko ondotne zgodbe v oltarčku, sezidali v novejšem času prekrasno cerkvico posvečeno sveti Družini. Ima troje ljubkih kamenitih oltarjev in ob stranskih stenah šestero silno lepih in umetniških slik, predočujočih dogodke na begu pred Herodom.

Zanimiv je tudi latinski napis na kameniti plošči v cerkvi, ki pravi, da so to cerkvico postavili sveti Družini razkropljeni in preganjani jezuitje Lyonske pokrajine v znamenje ljubezni in v zaupanju na vrnitev. Torej na onem kraju, kjer je čakala sveta Družina angela, da jim naznani vrnitev v domovino, čakajo tudi ti zvesti služabniki božji, veselega glasu, ki naj jih pokliče nazaj v njihovo ljubljeno Francijo.

Okroginokrog obdaja to naselbino velik afrikanski vrt. Pod košatim gumijevim drevesom so nam pripravili dobri redovniki prijeten zajtrk, seveda bolj iz prijaznosti, kot pa zaradi naše potrebe — ako izvezamem

one tri gospode, ki so maševali na tem znamenitem kraju. Ogledovaje ta vrt, sem opazil marsikaj novega, nam Evropejcem čudovitega. Že gumijevo drevo je za nas prav čudna prikazen. Napravi namreč silno široke veje. Da jih pa more tudi držati, zato se spuste s teh vej proti zemlji mladike, ki se zarijejo v zemljo, napravijo ondi korenine in podpirajo okroginokrog mogočne veje košatega drevesa. Petnajst do dvajset metrov visoke palme nosijo samo na vrhu velik šop vedno zelenih, mogočnih, do pet metrov dolgih listov; pod njimi pa rumeni po pet velikih šopov sladkih dateljev. Dalje naletimo na drevo, raz katero vise sadeži kot salame v dimniku. Pridemo do bambusa. Deblo je videti popolno suho. Potrkam nanje in zazvenelo je, kot bi udaril na vodni žleb pri strehi. Vkljub temu pa se košati na vrhu živozeleno listje.

Ko stopimo iz vrta na cesto, ki vodi v starodavno mesto Faraonov, v Heliopolis, zagledamo pred seboj prostrano njivo, obsejano z bombaževcem. Ko bi bila naša ajda trikrat tolika, kot je, bi bila kot bombaž. Iz lepega, dokaj velikega rumenega cvetja se razvije po troje malih bombaževih kosmičev, ki so približno toliki, kot se rabijo pri podelitvi sv. poslednjega olja. —

Četrť ure se hodi polagoma in se pride do neznatnih ostankov mesta Heliopolisa. Le ena sama priča stare slave in umetnosti stoji še neomajana, ta je dvajset metrov visoki obelisk, štirioglat steber, ki se proti vrhu zožuje. V tisočletjih se je že zemlja toliko naplavila okrog njega, da stoji sedaj ta steber dva metra pod zemeljsko površino.

Na vseh štirih straneh ima vrezane hierogliffe t. j. staroeģiptovska pismena, ki izražajo na vsaki strani isto molitev do nekega božanstva.

Okrog Heliopolisa je obdelano polje. Tu sem imel priliko opazovati eģiptovskega orača. Dvoje govedi je silno preprosto vpreženih v jako primitiven plug — ako smemo tisto napravo imenovati „plug“. Koncem navadnega droga je podvito nekako železo in s tem se prebrska nekoliko zemlja, nanjo se napelje voda iz vodnjaka po malem vodotoču. V par dneh voda usahne, vseje se žito in opravljeno je do žetve. To se zgodi trikrat na leto. Ne groma, ne toče, ne nalivov ni v Eģiptu. Solnce da toploto, Nil pa mokroto in gnojilo, pa mora uspevati, ako bi ne hotelo. Zato se ne čudimo, da je bilo že v starih časih žita v Eģiptu, da so ga hodili kupovat celo Jakobovi sinovi iz daljne kanaanske dežele.

Pravilo se mi je, da Nil ne prestopa bregov, ampak nastopi le v strugi tako visoko, da preplavi pod zemljo ves Eģipt. Kmetje imajo pa po svojem polju izkopane velike vodnjake, ki se ob času velike vode napolnijo do vrha, in iz teh vodnjakov črpa živina z gonilno pripravo in korci na velikanskem kolesu gosto Nilovo vodo, ki jo vodotoči speljejo na polje.

Iz tega rodovitnega kraja sta nas potegnili hlaon in elektrika v oazo, t. j. zelenico, kjer pa ni bilo nič zelenega. Oazo namreč imenujejo novo selišče pri Kahiri, ki je zidajo bogati podjetniki za evropejske milijonarje, da bi se hodili tja dol gret, kadar brije ostra burja po njih

domovini. Iz samega peska se dvigajo palače, velike in krasne, da jih je dobiti malokje takih. Seveda bodo tudi poskrbeli za zadostno vodo. Tedaj se bo pa izpremenil celo pesek v najlepše zelenje in cvetje.

(Dalje prihodnjič.)

Moja rojstna vas in požar.

(Zapisal Anton Antonov.)

Sen znamenit dogodek iz svojih detinskih dni naj vam povem, ki je bil zelo usoden za našo vas.*

Na zemljevidu se deli naša dežela na tri dele: Gorenjsko, Dolenjsko in Notranjsko, kar je vam že gotovo znano. Niste pa še do danes vedeli, da je meni tekla zibelka na mehki dolenjski zemlji, kjer stoji moja rojstna vas Mali trg ter šteje sedaj devetintrideset hiš. Koliko jih je imela v mojih srajčastih letih, torej pred usodnim požarom, vam res ne vem povedati.

Če se hodi počasi, se porabi od Ljubljane do naše lepe doline najmanj dva dni; če se pa malo požuriš, pa jo primahaš nekoliko preje.

Nekoliko vzvišen je oni svet, s katerega se ti razprostre široka in dokaj dolga dolina; kjer te pozdravi najprvo rdeča streha visokega, a ne prav velikega zvonika naše župne cerkve.

Ako greš dalje ter prideš že na parobke dolininega okrilja, se ti zasveti cela župna cerkev v vsej svoji veličini in belini. Potem se zazibljejo široke poljane rodovitnega polja, ki ga sicer ne namaka nobena reka, ne potok in noben studenec. Vendar pa mora preteči precej tednov v vročem poletju, da jame veneti rastlinje.

Med temi krasnimi njivami te pelje bela, ne preveč široka cesta v vas Središče, kjer se odcepi najmanj šest ozkih cestic.

In ena izmed njih, če si jo prav izbral, te vede v mojo rojstno vas Mali trg. Izprva moraš korakati med pašniki, a ne dolgo. Kmalu te začudeno premeri prva vaška kočja od nog do glave, kakor bi hotela reči: „Kaj pa ti, tujec, tukaj?“ In troje kodrastih otroških glav se skrrije za vogalom.

Še tri hiše te prebulijo, in moja rojstna hiša se ti nasmeje prijazno in vablivo, ker si ji najbrže všeč.

Nič se ne boj! Kar vstopi ter si jo oglej natančno, da mi ne boš mogel z ničemer oporekati, kar sem že povedal o nji.

Vem, da se ne zadovoljiš samo s tem kratkim ogledom. Zato pa kar pogumno naprej! Vidiš najprvo hišo in troje skoraj novih gospodarskih poslopij. Tej hiši smo rekli pri Kobalovih, a njeni prebivalci so se pisali za Mikleče.

* Prim. sestavke „Iz mojih detinskih dni“ l. 1911.

Na levi strani nekoliko naprej je domovanje mojega strica Jožeta, ki pa ni nikdar prišel k nam. Kadar je srečal mene, me je vselej pozbožal ter šel molče dalje po svojih opravkih.

Nič posebnega ne zapaziš naprej po vasi. Na desni in levi strani so hiše; nekatere bele, nekatere ocrnele, te zidane, one lesene. Pri nekaterih vidiš vodnjake, pri drugih pa ne opaziš ničesar. Te zadnje so lastnina revnih ljudi, ki nimajo nikakega, ali prav malo polja. Za zimo imajo zaslužek, ki ga prislužijo pri bogatejših in premožnejših kmetih.

Na sredi vasi se razteza vaško „jezero“, velika in nikoli bistra luža, kjer napajajo živino ter perejo korenje, repo in take reči. Ta pozimi zamrzne, in otročad se drsa po nji.

Taka, vidiš, dragi prijatelj, je bila naša vas tisto leto, ko sem jaz izpolnil peto leto ter sem korajžno korakal v šestega.

Ker je bila takrat zelo gorka pomlad in je nebo redno namakalo zemljo, je bujno in urno rastla vsa pisana livada.

Žita so že ocvetela, s sadnega drevja so že padali zeleni paberki. Pomlad se je poslovila, in poletje je zažehotelo po celi naši dolini. Vročina se je večala od dne do dne, da je polje zardevalo, po senožetih pa so hitele zoreti trava in cvetice.

Prvi dnevi meseca junija so komaj minuli, že je jela peti kosa svojo mrtvaško pesem po lehah, logih in lazih.

Pričela se je vsesplošna košnja. Dnevi so bili kakor nalašč. Jasni in vroči so bili, in trava se je rezala ter venomer prodirala in redovi za redovi so se vrstili po senožetih za marljivimi kosci. Proti mraku je pa že dehtelo seno na ograbkih.

Ob takih dnevih popoldne ni ostalo drugega v naši vasi, kakor naša otročja vojska, dedi in babice. Živina po hlevih se je radovedno ozirala, ker je niso krmili pravi ljudje, gospodarji ali pa drugi posli.

Pri nas je imel Francek nalogo opravljati živino, popoldne ob štirih pa mu je bilo naročeno priti z vozom po seno. Moško se je držal, ko je pokladal krmo živini. Čutil se je gospodarja v hiši. Zato nam je ukazoval, kakor atej. Pepček ga je prav spoštljivo gledal ter mu izpolnil vsak migljaj, ker si je mislil, da pride on že po enem letu na Franckovo mesto. Ali Slavka in jaz nisva bila prav nič kaj zadovoljna z njegovim poveljstvom, kakor sploh z nobenim ne. Pa ateju in mami se nisva upirala dosti. Nekaj solz in kak vzdih, prav od trmastega srca, je bilo vse upiranje. Ali Francku sva nagajala, kolikor sva mu mogla.

Ko je nama prepovedal hoditi v hlev okoli živine, sva šla midva nalašč tja, in jaz sem hotel dati nekaj krme marogastemu junčku. Ker pa nisem gledal pod noge, ko sem se mu bližal s krmo, sem se spodtaknil ter sem se zvrnil, kakor sem bil dolg in širok, pod marogca. Ta se je pa tudi prestrašil. Hotel je zbežati iz hleva, a je bil privezan. Zato pa me je tembolj bil in teptal s svojimi nogami. Jaz sem se sicer valjal pod njim ter se hotel rešiti izpod njega, pa se nikakor nisem mogel. Slavka se je nekaj časa smejala na hlevnem pragu, a je kmalu

izpremenila smeh v jok. Zbežala je ter zdirjala v hišo pravit mojo nesrečo bratoma, ki sta se ravno gostila s kislo repo in kuhanim krompirjem.

Še preden pa sta prišla na lice nesrečnega mesta, sem se bil jaz že srečno izmotovilil izpod junčka. Jokal sem še, a Pepček se mi je smejal, ker sem bil tudi marogast po obrazu in povsod drugod kakor junček; in Francek me je povrhu vseh junčkovih brc še dokaj občutno našeškal.

A kmalu nato sem se utešil, Francek pa je napregel vole v voz. Ko so se zavrtila vozna kolesa, sva se spustila s Slavko v grozen jok. Tako strašansko zares še ob babičini smrti nisem jokal. Toda vola se nista zmenila za najino žalostno godbo, Francek se je jezil, Pepček pa se smejal po svoji stari navadi. Ona sta se odpeljala, midva sva pa ostala doma.

Pozabivši to neprijetnost jo mahneva s Slavko po vasi med druge otroke. Nisva jih našla dosti na vasi, in še ti so bili mlajši ali starejši od mene. Zato se nisva dolgo mudila med njimi. Takoj, ko se je vnela med nekoliko starejšimi otroki huda bitka, sva zapustila bojno polje ter se vrnila domov.

Ni pa minilo pol ure, pa so že letali po vasi mladi in stari ter kričali: „Gori! Gori!“

Tudi jaz in Slavka sva zdirjala na vas. Prišedši tja je bila že skoraj polovica vasi v plamenu. Ne vem, kaj me je prisililo, da sem brez Slavke zdirjal domov. Najprvo sem stekel k hlevu ter ga prav skrbno zaprl. Potem sem šel k svinjaku, kjer sem našel vse prav lepo zaprto. Nazaj grede sem pogledal še enkrat v hlev, če je vsa živina razen volov v njem. Ko sem se prepričal, da je vse v redu, sem šel v hišo, kjer sem zaprl vsa okna in nazadnje tudi večna vrata.

S ponosnim srcem sem nato korakal v vas, kakor bi bil učinil kdovekako pametno. V resnici pa bi bil moral izpustiti živino iz hleva, iz hiše pa znesti na prosto, kar se da znesti.

Med tem časom, ko sem se jaz mudil doma, je prišlo že dokaj ljudi iz bližnjih senožeti, da so omejili ogenj vsaj toliko, da je ostalo še pet hiš od njega nedotaknjenih.

Med temi srečnimi hišami je bila tudi naša.

A če bi se je bil polastil ogenj, bi ne bili rešili prav nobene živine. Kdo bi bil mislil, da je še vsa v hlevu, ko se je pa že vsa druga brezskrbno pasla po njivah vsevprek.

Atej me je seveda za mojo neumnost pokregal ter me poučil, kaj mi je storiti ob požaru.

Nad deset hiš in vsa pripadajoča gospodarska poslopja je vpepelil tisti grozni ogenj. Kdo je zažgal, ali kako se je užgalo pri Pastirjevih, ni izvedel nihče. Še sedaj nimajo hudobneža-požigalca.

Pri tem požaru bi bil pa tudi jaz skoraj do smrti nesrečen.

Ko sem se pomešal med mnogoštevilne gasilce, sem prišel po naključju k vodnjaku, ki je bil navadno pokrit z leseno streho. A danes so ga razkrili. Radoveden in vesel obenem sem mu hotel pogledati na dno.

Ko sem se torej nagnil nad vodnjakom, se mi je pa zvrtilo v glavi, in zvrnil bi se bil vanj, da me ni k sreči zagrabila za ramena očetova roka. Jaz nisem mislil nič drugega več, kakor to, kako me bo atej nabunkal. Toda nič tega.

Le: „Fant“! je vzkliknil, me odnesel domov ter nič več izpregovoril o tem.

Prihodnji dan je bil ravnotako vroč, a nihče iz vasi ni šel v senožen. Pogasiti se mora tudi tleči ogenj ter pomagati nesrečnim pogorcem. Saj ni ostalo niti toliko strehe, da bi mogli spati pod njo.

Polivali so torej pogorišča celo tisto noč in cel prihodnji dan.

Vodnjake so bili že vse izpraznili, in luže je bilo tudi že zelo malo. To slednje me je tako zaskrbelo, da nisem mislil več na nesrečo, ki je zadela našo vas, ampak sem vprašal ateja: „Kdaj pa pride spet kaj vode v lužo? Vse žabe bodo poginile, in nič več ne bodo tako lepo regljale!“

„Kakoršen mož, take besede“, je rekel naš atej ter odšel na pogorišče.

Pri nas je bilo potem kaj živahno. Dve družini smo vzeli pod streho. Zato sem se pa tudi držal rad doma ter se igral s tujimi otroki. Saj nas je bilo vseh skupaj štirinajst. Spali smo kakor ciganje po šotorih, a smo se prav radi imeli.

Ker sta nam bili družini prav hvaležni, zato so mene matere kar na rokah nosile. Seveda sem bil vsled tega neznansko ponosen, a dostikrat tudi siten.

Naš Tonček.

Pa naš Tonček me vprašuje
me vprašuje dan na dan,
kdaj pač zopet majnik pride
in naseje rož na plan.

Ne vprašuj me, Tonček mali,
kdaj spet pride topli maj,
kdaj nam zopet v cvet odene
gore, polje, trato, gaj.

Kaj je tebi treba maja,
saj ti v srcu sije še;
kaj je tebi treba cvetja,
saj ti v srcu klije še.

V srcu sije maj mladosti,
v srcu ti cvete pomlad,
vanje ti nasiplje cvetja,
cvetja zlatih mladih nad.

Bogumil Gorenjko.

Prijazne znanke.

Otrok, ki je živel ali še živi dlje časa na kmetih, je najbrže že naletel na najbrhkejšo stanovalko naših host, na ljubko srnico. Spominjam se iz mladih let, da so tekle mnogokrat po tri in več srn čez cesto, ko smo se vračali v nedeljo od opravila v bližnji okolici Ljubljane.

Če hočeš videti tudi danes to prijetno stvarco, pojdi zmenoj v gozd. Ne bo nama težko dobiti ob potoku njenih sledov, ki so podobni ovčjim: dva parkeljca drug poleg drugega, le še bolj lična. Iz tega že lahko sklepaš, ljubi otrok, da je srna dvoparkljarica in prežvekovalka kot kravica, ki vam daje vsak dan mleka za jutranjo kavo.

Sedaj, ko nas vodi sled med gosto šumo, pa treba dobro paziti na to, da gremo proti vetru, kajti če rahli vetrec prinese le najmanjši vonjek o nas do nozdrvi srnine družine, nam odbežijo kot kafra.

Na svojem potu za srno opazamo tuintam na smrekah oglodano lubje v precejšni višini. Zajčji zob tega ni mogel zakriviti; previsoko je. Pa tudi grobo razcefrano lubje kaže, da tu ni imelo posla fino dleto boječega dolgoušca. Srnjak je krivec, ki je drgnil ob nesrečna debela spomladi svoje rožičke, da jih je oprostil srbeče ga vrhnje kože. S tem je uničil porednež marsikako vitko debelce v veliko nevoljo gospodarjevo.

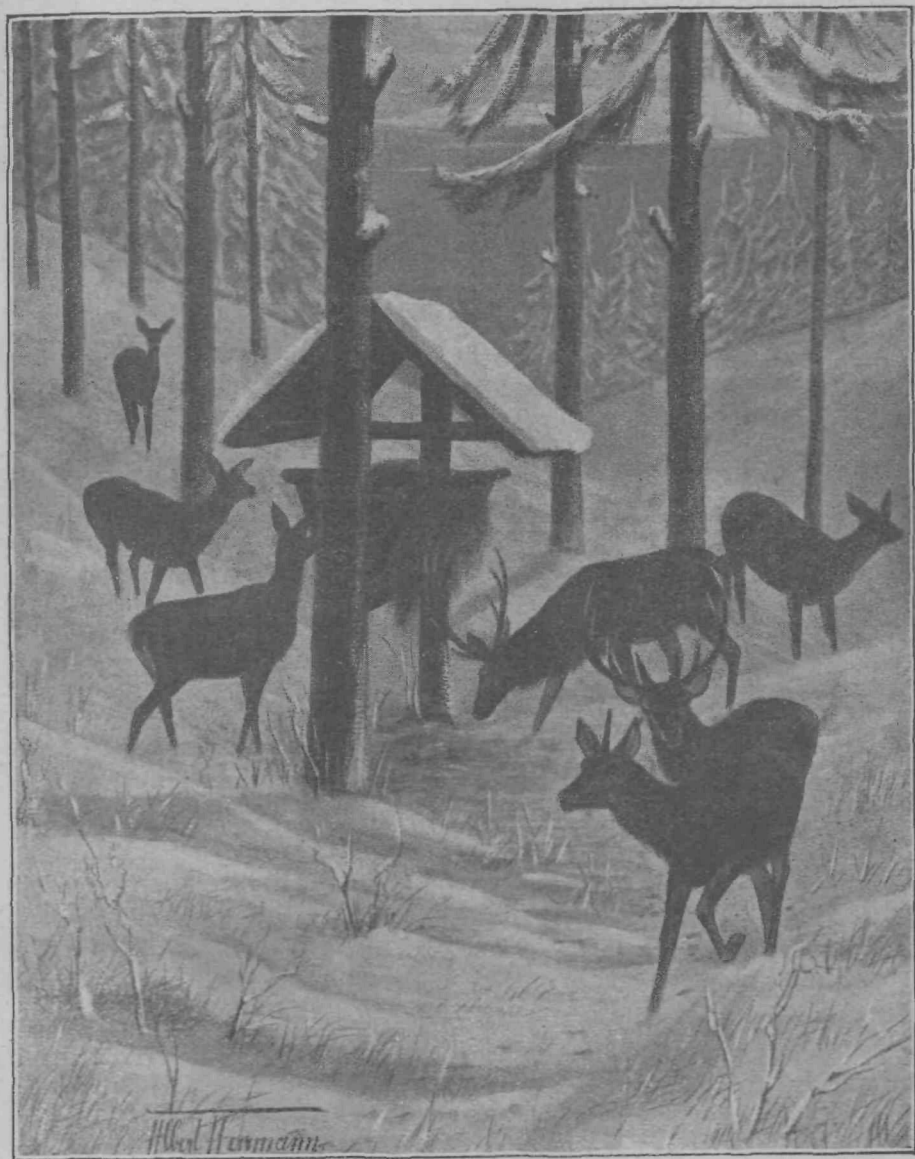
„Hola“, čujem vesel krik iz vašega grla, ko pobirate s tal lep srnjakov paroček s krasno rožico na dnu. Srnjak sam je že v jeseni popustil tu svojo krono v prijazen spomin.

Prišli smo na vrh hriba. Na eni strani se odpira pred nami prijazna zelena kotlina, tih, cvetoč paradiž, kamor redko zaide človeška noga. Za to pa se tim rajši mudi tukaj naša čveteronoga družinica. In res, če nimamo posebne smole, najdemo skoro redno celo družino skupaj: krepkega kozliča, dve ali tri samice, in vsaka ima pri sebi po enega ali dva mladiča, prelepo pisana.

Mladički so ugledali zeleni gozd prvikrat v bujnem mesecu Marijinem. V tihi samoti so žedeli prve dneve te zanje brezsolzne doline in pili sladko mleko kakor teliček pri kravi. Kmalu pa so se jim nožice okrepile, da so mogli z materjo na spomladni izprehod, in čez malo tednov so jeli že botanizirati t. j. pečati se z rastlinstvom. Seveda so se zanimali nežni zobki izprva le za najnežnejše travice in najmečja zeliščna peresca.

A v gozdu je postajalo vedno bolj nemirno. Cele kope otrok so prihajale nabirat jagod, črnic, malinic in prusnic. To srni ni povšeči. Nekega večera jo pobere cela družina na prosto polje v šume koruznega steblovja. Tu podnevi mirno počiva, ponoči pa se gosti s sočnim grahamom in ovsom na sosednjih njivah.

Ko pa se v poznem poletju oglasi žvenket kosa na polju, in prihajajo trope ženjic s srpovi na njive, tedaj za našo znanko ni več obstanka na priljubljeni odprti poljani. Zopet se preseli v gozd. Primerno

Zimska postrežba.

letnemu času in stanovališču se oblači tudi srna različno. Rjavi poletni površnik se ji polagoma poizgubi, dlaka za dlako v jeseni odpade, in na njeno mesto obleče gostejši, bolj sivo-rjav zimski plašč.

Pa ne smete misliti, da živi srnica kar tako tja v en dan brez skrbi skozi celo leto. O kaj še!

Kdorkol' pod milim nebom živi,
vsakdo pač srečen biti želi.

Tako tudi srnica. Toda dobé se bitja kamenitega srca, ki srni ne privoščijo nemotene sreče. Najhujši sovražnik ji je lisjak, ki se priplazi — če mogoče — nedolžno in dobrohotno k pasочи se družini. Toda gorje neizkušnemu mladičku, ki se je ločil od matere in približal zasedi krvižejnega roparja. Kot blisk mu skoči lisjak na tilnik in mu upihne življenje, pa ga ponese v brlog svojim mladim.

Tudi velika sova-uharica in orli si privoščijo mnogo nežno srnico za večerjo ali kosilo.

Zima, dragi moji spremljevalci, trka na duri, ne samo na vaše, ampak tudi na vrata gozdnega domovja, kjer stanuje srnica.

V tem času seveda utegne presti hudo vaši prijateljici, toliko zleje, čim više je zametel sneg vsako travno špičko in perce. Uboge reve-srnice se splazijo ob takih prilikah med smrekovo grmovje, in ne zgodi se redko, da jih vihar zamete do polovice života. Kje je tedaj grizljaj za kruleči njih želodček? Božično drevesce jim nima ponuditi boljšega, nego trd popek ali smrekovo vejico ali suho travno bilko, ki jo je pa treba še s trudom izbrskati izpod snega. Borno kosilce za božične praznike!

Bolje se godi onim živalcam, za katere se zavzame lovec v trdi zimi. Le pogledjte na naši sliki, kako lično streho jim je napravil in pod njo postavil jasli, napolnjene z dišečim senom. Tuintam jim poseka tudi vitko trepetliko. Njeni brsti in tenko vejevje je v hudih dnevih za ubogo divjino velika tolažba in večkrat rešitev pred smrtjo za lakoto.

Seveda bo zahteval lovec bodočo jesen vračilo za zimsko posojilo. Vzel si ga bo sam in nekatera letošnjih negovank se bo kadila prihodnjo zimo na mizi skrbnega lovca kot slastna divjačina. —

Če ti bo mila sreča kdaj pripeljala v hišo mlado srnico, utegneš imeti ž njo obilno veselja. Privadi se te srnica tako, da ti bo jedla kruh z roke in te spremljala povsodi kot vdan psiček. Prav privoščil bi ti tako veselje za novo leto.

F. Pengov.

Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomirski.)

I.

Na nizkem, tuintam z vitkimi srebrnimi brezami in tankimi jelkami obrastlem holmu se je razprostirala vas Solnčanec. Majhne, s slamo krite hiše so belele na vsaki strani grapave ceste; zadaž, v senci, so stali polni zelniki in vrtovi s sadnim drevjem; košati, mogočni kostanji so se vrstili za vrtovi; po bregu navzdol so ležale vinske gorice, tihe, prijazne; med njimi so počivale sive, napol razdrte zidanice, h katerim so držale iz vasi mimo brajd in trt ozke, tesne stezice. Na nekaterih mestih s peskom nasuta cesta se je vila kraj vinogradov, ovinek za ovinkom, niže in niže v dolino, in nato po dolini, daleč tja do gozdov, ki so šumeli in bučali iz daljave...

Solnčanec se je razgledoval s holma daleč naokoli po ravninah in hribih za ravninami. Tam v daljavi, na vzhodni strani, je tekla temno-zelena voda, čisto tiho in mirno kakor v sanjah med njivami in travniki, lehami in gozdovi, mimo gričev in holmov in se je naposled izgubljala izpred oči za ovinkom, v megli in v mraku, kamor ni segal pogled... Proti severu je bil svet bolj valovit, hribovit, vinograd tik vinograda. Vmes pa so modreli kakor lepe preproge po dobravah in brdih posejani smrekovi gozdovi, šepetajoči, skrivnostni. Ob njih so se lesketale livade in na prisojnih krajih sočni pašniki. Na drugi strani so se svetlikale po dolinicah in bregovih kakor prilepljene lične vasi, čedne, pobeljene hišice, ponosna gospodarska poslopja; tuintam cerkev z visokim zvonikom.

Skozi vasi in gozdove je peljala preko polj bela pot in se je spajala končno z veliko cesarsko cesto, ki je tekla mogočna in silna kraj reke na vzhodni strani...

Prijetno je sijalo solnce na Solnčanec vrhu holma in je gredo vinske gorice po bregu navzdol. Poznalo se je, da se ne loči rado od teh nizkih, prijaznih hišic; od teh zelenih vrtov in leh, brajd in trt. Vedno so lili njegovi žarki v svetlih tokovih na slamnate strehe in so oblivali obraze ljudi, ki so hodili venomer semintja po cesti, od duri do duri, po svojih opravkih... S solncem in toplo lučjo je bil oblagodaryl Bog Solnčanec in je blagoslovil njegove ljudi...

Komanova hiša je čepela na koncu vasi tik travnika na eni in vinogradov na drugi strani. Imela je majhna, blesteča okna z zelenimi, vabečimi polkenci; streho slamnato, dimnik nizek in zelo prijazen. Če je stal človek na pragu, je videl v dolino in še dalje na svetlo, široko cesto in na mirno, leno reko, in je slišal natanko prešerno pesem gozdov iz daljave.

Reveži so bili Komanovi. Oče je bil umrl pred petimi leti za jetiko, in tako so ostali mati in Milka in Hinko sami na svetu. Hinko je bil še otrok, sedem let je imel. Ravnotako tudi Milka, mala, tiha, z velikimi,

jasnimi, razumnimi očmi in plavimi kodri. Živel so Komanovi ubožno — v hlevu je stala ena sama kravica. Za hišo je stal vrt in zadaj malo polja; tudi majhen vinograd z zidanico so imeli.

Velikokrat je prišla mati zvečer s polja vsa utrujena, v obraz prepala in sesušena, oči globoko v jamah. Sedla je navadno na klopico pred hišo in si je zakrila lica v dlani. Hinko je stal takrat vedno pri nji in je videl, da ima roke vse raskave in žuljave od dela. Mati je jokala. Debele solze so ji kapale na kolena. Hinku je bilo pri takih prilikah tako hudo, da bi bil pal pred mater na kolena in bi se bil tudi sam razjokal...

Ob nedeljah je vstajala mati na vsežgodaj in je hodila v starih, luknjastih copatah po kuhinji. Kuhala je kavo. Hinko in Milka sta pa še navadno spala na trdi, z razcefrano rjuho pokriti postelji. Sopla sta slišno v spanju in časih v sanjah na vso moč kriknila.

Mati je prinesla skodelici vedno v izbo. Hodila je nalahko, brez šuma, da ne bi zbudila otrok. Postavila je kavo na mizo in se je okrenila k postelji. V spanju sta bila obrazka otrokova plašna in čisto nedolžna. Kakor nebeška luč je bilo razlito na njunih licih... In mati se je sklonila, pokrižala je otroka in je nato šepnila:

„Kavo imata... Kar vstanita!“

Kadar sta otroka vstala, je odprla zopet duri in je šla v kuhinjo, do pasu upognjena, lica razjedena od skrbi in bridkosti.

K maši so hodili Kumanovi skupaj. Mati je imela na glavi židano ruto, in njen obraz je bil vdan; nič bridkosti ni bilo več v njem...

Hinko se je še živo spominjal, kako je bilo takrat, ko ga je vzela mati najprvo s seboj v cerkev. Jasnega nedeljskega jutra je bilo. Ves holm in cel Solnčanec sta vriskala, oba polna veselega nedeljskega življenja.

Komaj da se je bilo zdanilo, je že vstala mati, skrb, strah in bojazen na licih, a skrito veselje v očéh. Zbudila je Hinka, in Hinko e poskočil še kakor nikoli vesel s postelje in je poljubil mater na belo, zgubano čelo.

„Danes pa greš... Le glej, da se boš lepo vedel, kakor se to spodobi v cerkvi...“

Mati je govorila tiho, šepetaje; roke si je brisala ob predpasnik in zrla je v Hinka.

„Pa bo lepo?“ je vprašal Hinko in se je oblačil.

„Lepo... lepo... Čakaj, ti bom pomagala, da se boš lažje obul...“

Vzela je izpod klopi vegasto pručko in se je vsedla na njo, pred sabo Hinka na postelji. Preden ga je obula, mu je pravila vsemogoče stvari o potu, po katerem bosta hodila, in o trgu tam na ravnini: o veliki, prostrani cerkvi, o visokem zvoniku in o belih hišah kraj cerkve.

Takrat se je Hinko nenadoma zgnil.

„Kaj pa Milka? Ali ne pojde?“

Ozrl se je Hinko prestrašeno naokoli. Milka je še spala, odejo preko vratu, dihala je naporno in njene oči so se svetile v čudni luči...

„Ne, ne,“ je rekla mati. „Milka je že bila tam, ti pa še ne . . . Naj le spi, srček mali!“

Hinko se je dolgo umival; srečen in vesel je bil, da bo videl enkrat tisto lepo cerkev tam v trgu prav od blizu in pa tiste gosposke hiše ob beli cesti.

Lica so mu gorela od radosti in srce je drhtelo v veselju in blaženosti. Svobodnega in velikega se je počutil naenkrat in tako mu je bilo, da bi bil šel in zavriskal v beli, jasni dan tam zunaj pred pragom.

Mati je bila med tem v kuhinji in je ropotala z lonci. Ko je prišla v izbo, je zapazil Hinko na njenih licih žalost.

„Mati! Mati! . . . Kaj vam je? Saj bom priden.“

Mati se je sklonila, poljubila je dečka na lica, prekrizala ga je na čelu; nato pa je sklenila roki na prsih kakor v molitev in je dvignila glavo.

„Obvaruj ga, Bog, ne daj, da bi se izgubil, ko bo odrastel in bo njegovo srce zahrepenelo . . . Daj, da bo vedno moje veselje in moja tolažba.“

Hinko je pil kavo in mati se je oblačila. Lepo nedeljsko krilo je imela in lepo ruto, v roki pa velik, rdečeobrezan molitvenik. Ko je Hinko izpil, ga je prijela mati za roko in šla sta vun na prag.

„Milka bo spala, dokler se ne vrneva“, je rekla mati in je zaklenila duri.

Solnce se je že dvignilo iznad hribov, veliko, svetlo in žareče. Solnčanec se je kopal v prvih toplih žarkih, hišice ob cesti so se smejale in veselo mežikale. Megla nad ravnino se je razgubila — povsod le solnce in njegova svetla luč . . .

Mati je stopala počasi, in Hinko se je držal za roko. Cesta se je vila navzdol, široka in gosposka — nov svet se je odpiral mladim, hrepenečim očem dečkovim.

. . . Tam daleč doline, gozdovi, griči in vinogradi po bregovih, bele vasi vmes; tam daleč gore, sinje, visoke, v nebo moleče, nedosegljive; in tam za nizkimi holmi nepregledna ravan, tako daljna in velika in tako lepa v jutranjem solncu; na ti ravani pa tihotekoča reka — grozna, strašna kača, ki se vije po zemlji leno in zaspano in se le tuintam zgane iz svojega spanja . . .

Hinko je gledal in od sreče je drhtelo njegovo srce. Majhen, plašen je stopal ob materi in jo je venomer izpraševal o ti in oni reči. Mati se je časih zasmejala in je pobožala dečka po licih.

Ko sta bila pa že daleč na cesti, sta postala in se okrenila.

Tam na holmu je beled Solnčanec, tih, prijazen, ves v solncu. Okna hiš so gorela v lepi, beli svetlobi, in pozdravljala so. Vinogradi, ki so segali po bregu navzdol do doline, so bili oblitni s solnčno lučjo.

Mati je prijela Hinka za desnico in mu je pokazala s prstom:

„Glej, Hinko, tam smo mi doma . . . Kako lep je vendar Solnčanec!“

Šla sta naprej in sta prišla do velikih, gosposkih hiš; to je bil trg. Do neba je kipela mogočna, visoka cerkev — že je zvonilo in potrkalvalo brneče in slovesno iz širokih lin ponosnega stolpa . . .

V cerkvi je klečala mati na kolenih in Hinko poleg nje; mati je imela oči mokre. Hinko je videl mater žalostno in hudo mu je bilo pri srcu in tesno. Zakričal bi bil od bolesti in zavpil bi bil — a glasu ni bilo iz njegovega grla. Nenadoma je res zaihtel; tih, skoro cvileč je bil ta glas in razlegal se je žalostno naokoli. Ljudje so se ozirali in so stikali glave, Hinko pa je jokal venomer. In tedaj se je mati prestrašila in je šepnila Hinku:

„Ne jokaj, malček! . . . Kar lepo priden bodi . . . kajne, da boš?“
Hinko je utihnil.

„Saj . . . saj . . . Toda čemu ste vi žalostni mati, lica imate objokana?“

„Molim!“ se je pripognila mati; glava ji je zdrknila na prsi, in njene oči niso bile nič več žalostne.

Ko sta se vračala domov, je stalo solnce visoko na nebu, jasno in kraljevsko. Mati je hodila zelo sključeno, in njena lica so bila resna. Hinko jo je držal za roko kakor prej in ji je gledal v obraz. Doma je šla mati takoj v kuhinjo in je pripravila Milki kavo. Hinko pa je sedel za mizo in je gledal skozi okno v dolino. Od tega časa naprej je hodil z materjo vsako nedeljo v cerkev. —

Življenje, ki so je živeli Komanovi, je bilo mirno in tiho. Mati je hodila le redkokedaj v vas, k sosedam, in tudi otroka nista postopala okoli, čeprav sta bila jako živa. Posebno še Hinko, ki ni mogel nikoli in nikjer mirovati. Večjidel je bila mati na polju in Hinko in Milka pri njej. Drugače so pa sedeli za staro orehovo mizo in so se pogovarjali toinono.

Časih ni bilo matere po ves dan doma; hodila je za par desetic na dnino.

Ko se je vračala zvečer domov, sta jo čakala Hinko in Milka pred pragom, lačna in revna. Tam daleč po cesti se je zibala upognjena, v dve gubi sključena postava — s tresočimi nogami se je bližala trudna mati domači hiši.

Otroka sta čakala nestrpno, in ko je bila mati že čisto blizu, sta ji tekla nasproti in jo vlekla za rokav.

„Mati! Mati!“

Mati pa je pobožala obadva po mladih licih in gube na njenem obrazu so izginile za hip s čela. Šli so v izbo, mati je razvozljala konec robca, ki ga je bila tiščala v roki, in na mizo se je strkljalo par svetlih, smehljajočih desetic . . .

Tako so živeli Komanovi. Povsod se je zrcalila materina ljubezen, ki je bila tako čista in tako nesebična. Hinko in Milka sta rastla pod varstvom te čiste in nesebične materine ljubezni in lahko, četudi ne brezskrbno je teklo njuno mlado življenje . . .

(Dalje.)

Prosinec.

Voščilo.

Jaz sem šel pa voščit
stričku novo leto
osemkrat deseto,
stričku tja na Grič:

nikdar več ne boste,
pa če bi kadili
oj še lepih let
osemkrat deset!"

„Bog daj srečno leto
osemkrat deseto;
Bog vam naj da pipo
lepo okovano;
Bog vam daj tobaka
tri mehurje take,
da jih izpraznili

Pa so striček se smejali,
da poredni vivček
jim iz ust je pal;
pa so striček meni dali
za voščilo lepo
lep grošek svetál!

Kolednica.

Debel sneg je zunaj,
zima, burja, mraz;
vendar to ne straši
nič treh kraljev nas!

Oj, vi očka s pipo,
Bog daj srečo vam,
oj, vi majka dobra,
Bog vam daj poln hram!

Zvezda nam rogljata,
zlata kaže pot,
in tri kralje radi
sprejmejo povsod!

Naj rodi vam njiva
in vaš vinski grič,
da skrbi pri hiši,
tuže ne bo nič!

Bogumil Gorenjko.

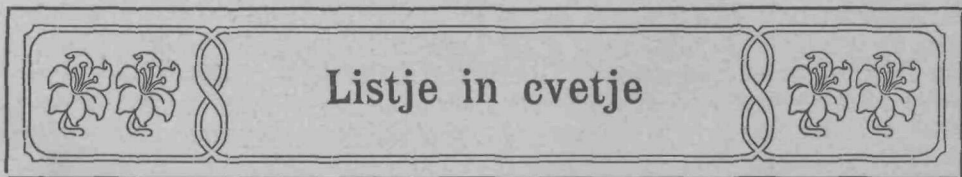
Ob novem letu.

In zopet leto kot trenutek
zdrknilo je v brezmejni čas,
in spet za leto čas begoči
primaknil k večnosti je nas.

Oj mnogi, mnogi še med nami
je lani svoja leta štel,
pa spava zdaj že v hladni jami,
pa zdaj že skoraj je strohnél.

In zopet leto bo minulo,
prešlo bo kot današnji dan;
kaj spet grobov se bo nasulo —
in jaz bom morda zakopan!

Mokriški.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Česen.

Nesi česen, kamor hočeš, povsod ostane
česen. — (Slabega človeka je težko prenarediti
ali poboljšati.)

Kdor s česnom kupčuje, ne čuti njegovega
duha. — Kdor je česna vaje, mu ne diši ne-
prijetno. — (Polagoma se človek privadi tudi
zoprni rečem in okoliščinam, da ga ne teže
posebno; zlasti če mu donašajo kaj dobička.)

Ta diši po česnu, oni po čebuli. — (Oba
sta si podobna; nobeden ni veliko prida. Vobče:
brez vsake napake ni nihče.)

Česen pravi čebuli smrdljivka. *(Tako se reče človeku, ki očita drugim slabosti, kakršnih sam ni prost.)*

Reki: Vprašam ga po česnu, pa mi odgovarja o čebuli. *(Če kdo ne zna ali pa noče natančno in naravnost odgovoriti.)*

Dober si kot česen brez kruha.
Rad te imam, kot mačka česen.

Čist.

Kdor je čist, se mu ni treba umivati. — *(Kdor ni ničesar zadolžil, se mu ni treba opravičevati.)*

Čistost in snaga je lepoticje ubožcev. — Luknje pri ubožcu, madeži pri bogatinu.

Če se je še tako čisto pomedlo, vendar le še ostane kaka smet. *(Prav popolno ni nobeno človeško delo.)*

Če si čist kot led in bel kot sneg, obrekovanju ne uideš. *(Pred zlobnim jezikom ni varen tudi najnedolžnejši človek.)*

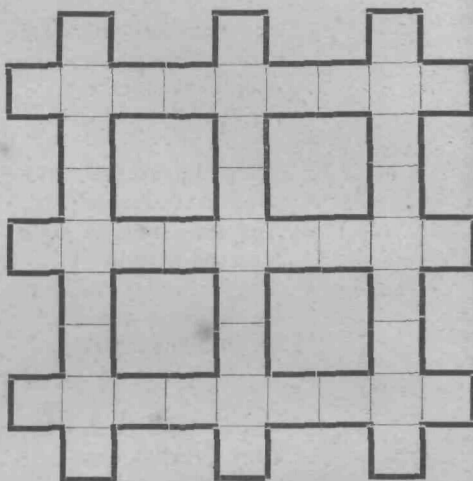
Čistemu je vse čisto. *(Res, da nedolžni človek ne opazi tako izprijenosti podlih ljudi; vendar se ne sme napačno tolmačiti ta pregovor, češ, da nedolžnemu ni nevarno grdo berilo, pohujšljiva družba, nespodobne veselice itd.)*

Reki: Čist kakor biser. — Čist kot solnce na nebu (solčni žarek). — Čist kot Jožef, kot Alojzij.

Tako čisto, kot bi bili golobje nabrali.

Naloga.

(Priobčil Internus.)

Napolnite vse predalčke tega omrežja s črkami tako, da se bodo v treh daljših vrstah navzdol in počez čitale tri besede tega-le pomena: 1. mesto v Palestini, 2. ljudstvo stanujoče v Palestini in 3. bližnja sorodnica.

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil J. P—č.)

S čim so v Ljubljani cerkve pokrite?
(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Vabilo na naročbo.

Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ je skupno 5 K 20 h; „Angelček“ posebej stane na leto 1 K 20 h. (Na 10 izvodov pod skupnim zavitkom se daje eden po vrhu.) — Naročnina in vsi spisi, namenjeni „Vrtcu“ in „Angelčku“, naj se pošiljajo z naslovom: Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani, Uredništvo „Vrtčevo“ (Sv. Petra cesta št. 78.)

V Katoliški Bukvarni se dobivajo tudi še poprejšnji letniki, in sicer: 1. „Vrtec“ 1905—1911, vezan po 4 K. — 2. „Angelček“ II.—XIX. tečaj, vezan po 1 K. — 3. „Mladinski glasi“, uglasbil P. Angelik Hribar I. zvezek po 24 h, II. zvezek po 40 h in III. zvezek po 40 h. — „Nedolžnim srcem“ po 1 K 20 h kart. in 1 K 45 h lično v platnu. — 5. „Iz raznih stanov“, speval Taras Vasiljev, po 25 h. — Posebej pa še priporočamo „Prenovljeni Vrtec“, vezan po 3 K.

Letna naročnina naj se blagovoli naprej plačevati in kmalu poravnati, kjer je še kaj zaostalega.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5*20 K, za pol leta 2*60 K. — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.